

TILASTOLLINEN PÄÄTOIMISTO

Helsinki

Marraskuun 12 p:nä 1923

N:o 3921

Käsit. 28/11 27.
Liit. 28/11 Liite 133

Suomen Pankin Pankkivaltuusmiesten

Herra Puheenjohtaja,

Johtaja W.A. Lavonius.

Aikaisemmin käytyihin keskusteluihin viitaten saa Tilastollinen Päätoimisto täten kunnioittaen lähettää lyhyen katsauksen Suomen, Ruotsin, Englannin ja Yhdysvaltojen virallisen tukkuhintatilaston ja elinkustannustilaston perusteisiin sekä samalla esittää eräitä näkökohtia Suomen sanottujen tilastojen verrannollisuudesta.

Matti Rovers.

Seuraa 2/3 liitettä.

J. P. Rovers.

Suomen, Ruotsin, Englannin ja Yhdysvaltojen
virallisen tukkuhintatilaston
perusteet.

1. Suomi. Tilastollisen Päätoimiston laatima tukkuhintatilasto perustuu kansantalouden vuotuisen tavaranhankinnan volymille, t.s. tilastoa suunniteltaessa on otettu huomioon tuotannon ja tuonnin yhteenlasketut arvomäärät, viennin arvoa vähentämättä. Nykyaikais- ta katsantokantaa noudattaen on hyödykkeiden luku määrätty melkoisen suureksi, nim. 135. Tavaraluettelon kokoonpano on suoritettu siten, että tuotantotilastojen ja tuontitilaston avulla on selvitetty maan kansantaloudessa esiintyvien huomattavimpien tavararyhmien tuotannon ja tuonnin yhteenlaskettu arvo - vertailuvuodeksi valittuna - ~~vuonna~~ vuonna 1913. Näin on saatu määrätyksi, montako tavaralajia ja -laatua on otettava kutakin pääryhmää edustamaan tukkuhintatilastossa. Niin ikään on kiinnitetty huomiota siihen, että eri kauppalojen ohella myöskin erit tuotantoasteet ovat tulleet edustetuiksi mahdollisimman oikeassa suhteessa, että siis raaka-aineiden ja puolivalmisteiden ohella myös valmiille tuotteille on suotu sijansa tavaraluettelossa. Tavaraluettelon nimikkeiden lopullinen valinta on toimitettu liike-elämän eri alojen edustavimpien tuntijoiden kanssa neuvotellen. Tällöin on etenkin pi-

detty silmällä, että valitut hyödykkeet ovat tarkoin määriteltäviä ja helposti tunnettavia, standardeisoituja tavaroita. - Hintatiedustelu on pääasiassa, vain muutamien poikkeuksien, rajoitettu Helsinkiin, maan suurimpaan liike-elämän keskukseseen. Tietolähteenä on käytetty edustavimpia yksityisiä liikkeitä ja niiden järjestöjä. Kustakin tavarasta on koetettu saada sen välitysasteen hintatiedot, jossa vaihto on suurin. Maan sisäisillä markkinoilla liikkuville tavaroille kerätään kotimaiset tukkumyyntihinnat, viennitavaroille melkein poikkeuksetta fob-hinnat. Poikkeustapauksissa käytetään, ellei varsinaisia kauppahintoja voida saada, noterattuja hintoja. Eri hyödykkeiden hintojen erilaisen vaihtelufrekvenssin mukaan kerätään hintatiedot yleensä joko viikottain, puolikuukausittain tai kuukausittain, jolloin ilmoitetut hinnat yleensä ovat sanottujen ajanjaksojen keskihintoja, harvemmin esim. määrätyn viikonpäivän keskihintoja. Eräille tavaralajeille saadaan hintatiedot jatkuvasti kulloinkin hinnan muuttuessa, jolloin Päätoimistossa lasketaan eri viikkojen ja kuukausien keskihinta. - Indeksien laskemistavan suhteen noudatetaan n.s. suhteellisten hintain menetelmää, mikä tietää sitä, että kunkin tavaran hinta asetetaan %-suhteeseen vertailu- eli basis-ajan vastaavaan hintaan ja saaduista suhdeluvuista otetaan keskiarvo. Basiksena käytetään pysyvää ajanjaksoa, nim. vuoden 1913 vastaavia kuukausia. Indeksejä laskettaessa ei lukujen punnitsemista varsinaisessa mielessä toimiteta. Välillisesti tapahtuu kuitenkin punnitseminen tavaraluettelon avulla, siitä johtuen, että kukin hyödykeryhmä on saanut edustajakseen sen määrän hyödykelajeja, jotka vastaa sen merkitystä kansantaloudessa. Indeksejä laskettaessa käytetään geometrinen keskiarvoa, jolla on

huomattavia etuja aritmeettiseen verraten ja teoreettisesti on katsottava oikeimmaksi keskimäärälajiksi kysymyksen ollessa indekseistä. - Tilastollisessa Päätoimistossa lasketaan puheina olleen yleisen talouselämän indeksin eli yleisindeksin ohella, samaa aineistoa käyttäen ja samoja menetelmiä noudattaen, myöskin eräiden erikoisalojen indeksit. Toistaiseksi on rajoitettu kymmeneen erikoisindeksiin, jotka kuvaavat hintain kehitystä seuraavissa ryhmissä: (1) eläinkunnasta saadut ravintoaineet, (2) kasvikunnasta saadut ravintoaineet, (3) nahkateollisuus, (4) puuteollisuus, (5) paperiteollisuus, (6) kutomateollisuus, (7) rautateollisuus, (8) kotimaassa valmistetut ja kulutetut tavarat, (9) tuontitavarat ja (10) vientitavarat.

2. Ruotsi. Virallista tukkuhintatilastoa toimittaa Ruotsin kauppakollegio. Tämän tilaston pohjana on kotimaisen tukkukauppavaihdon volymi. Tavaraluetteloon sisältyvien hyödykkeiden luku on 160, ja ovat mitä erilaisimpien alojen ja eri valmistusasteiden tuotteet edustettuina. Kunkin tavaralajin hinnat kerätään tyypillisimmiltä markkinoilta kautta maan. Eri tietolähteistä on pääpaino pantu yksityisille liikkeille. Kuten Suomen Tilastollinen Päätoimisto, kerää Ruotsin kauppakollegiokin kunkin tavaran suhteen sen välitysasteen tukkuhinnat, jossa vaihto on suurin. Sitä vastoin ei Ruotsissa kerätä kuukautisia keskihintoja, vaan kohdistuvat tukkutiedot kulloinkin kuukauden 15. päivään. Indeksit lasketaan, kuten Suomessa, suhteellisten hintain menetelmän mukaan, mutta soveltaen aritmeettista keskiarvoa. Basiksena ovat vuoden 1913 keskihinnat, joten siis käytetään pysyvää vertailu-aikaa. Mittalukuja

laskettaessa sovelletaan Ruotsin tukkukauppavaihdon arvoa vuonna 1913 silmällä pitäen johdettuja punnuksia.

- Yleisindeksin ohella määrätään useita kymmeniä erikoisindeksejä, joista osa ymmärrettävästi osoittaa aivan ahtaalle rajoitettujen tavararyhmien - jopa eräät yksityisten tavaralajien - hinnoissa tapahtuneita muutoksia.

3. Englanti. Virallinen Board of Trade tukkuhintatilasto rakentuu nykyisin kansantalouden vuotuisen hankinnan volymille, joten siis, kuten Suomessakin, laskelmat pohjataan tuotannon ja tuonnin yhteenlasketulle arvolle. Tavaraluettelon osoittama nimikkeiden melkoinen lukumäärä, 150, samoin kuin huomioon otettujen hyödykkeiden vaihtelevaisuus valmistusasteeseen ja kauppalaan nähden, on vasta viime vuosien kehityksen tulos. Englannin kehittyneistä liikeoloista johtuen saattaa Board of Trade tietojä tukkuhintatilastoaan varten kerätessään rajoittua jokseenkin yksinomaan kyseeseen tulevien sanomalehtien seuraamiseen. Kuten Ruotsissa ja Suomessa lasketaan viralliset tukkuhintaindeksit Englannissakin suhteellisten hintain menetelmää noudattaen (vrt.edellä). Sitä vastoin ei Board of Trade Ruotsin kauppakollegion tai Suomen Tilastollisen Päätoimiston tavoin käytä pysyvää basis-aikaa, vaan vuodesta vuoteen siirtyvää - vertailu-kautta eli n.s. ketjumenetelmää. Punnitseminen tapahtuu välillisesti tavaraluettelon avulla (vrt.Suomi), ja indeksit lasketaan geometrisena keskiarvona suhteellisista hinnoista. - Yleisindeksin ohella julkaisee Board of Trade 10 erikoisindeksiä.

4. Yhdysvallat. Virallista tukkuhintatilastoa julkaisee Yhdysvalloissa Bureau of Labor Statistics. Tilasto on ilmeisesti laadittu koko kauppavaihdon volymin mukaan. Hyödykkeiden lukumäärä tavaraluettelossa on huomattavan suuri, nim. 404, ja on käytetty aineisto lisäksi mahdollisimman monipuolinen. Hintatiedustelu on ulotettu kaikkiin tärkeimpiin markkinapaikkoihin, ja tietolähteinä käytetään sekä kauppalehtiä että kauppakamareita, -virastoja ja yksityisiä liikkeitä. Laskelmissa käytetyt hintatiedot ovat kuukauden keskimääriä. Sovellettu indeksien laskemistapa on n.s. yhteenlaskettujen aktualisten hintain menettely: kunkin tavaran keskihinta kerrotaan tavaran kansantaloudellista volymia vastaavalla punnuksella, saadut tulot lasketaan yhteen ja niiden summa lasketaan prosenteissa basis-ajan vastaavasta summasta. Vertailuajan suhteen Bureau of Labor Statistics noudattaa eräänlaista ketjumenetelmän (vrt. Englanti) ja pysyvää basista soveltavan menetelmän välimuotoa. Indeksit lasketaan punnittua aritmeettista keskiarvoa käyttäen (vrt. Ruotsi). - Yleisindeksin ohella lasketaan yhdeksän ryhmäindeksiä.

li. p. s.
muokauskeski

Pöytäkirja

Suomen Eduskunnan Pankkivaltuusmiehet

kokoontuvat na kuun

..... p:nä 19..... kello p.

Käsitellään:

.....
.....
.....

Suomen, Ruotsin, Englannin ja Yhdysvaltojen
virallisen elinkustannustilaston
perusteet.

1. Suomi. Tilastollisen Päätoimiston sosialitilastollinen osasto perustaa elinkustannusten muutoksia Suomessa koskevat laskelmansa toisaalti^a vuosina 1908-1909 tehtyyn tutkimukseen ammattityöläisten toimeentulo-ehdoista, toisaalti vähittäishintatietoihin 21. paikkakunnalta eri osissa maata. Hintatietoja keräävät kullakin paikkakunnalla erityiset asiamiehet, jotka toreilta ja vähittäiskaupoista hankkivat tietoja tärkeimpien elintarvikkeiden ja muiden tavarain hinnoista. Tarkastettuja hyödykelajeja on 76. Laskelmia suoritettaessa käytetään lähtökohtana sellaisten 5-henkisten työläisperheiden keskimääräistä kulutusta vuosina 1908-1909, joiden tulot sanottuna aikana vaihtelevat 1600-2000 markan välillä vuodessa, olettamalla, että tällaisen perheen^{id} keskimääräinen kuukausikulutus määrällään ja laadulleen on pysynyt samana. - Basiksena on vuoden 1914 alkupuolisko. Paikallisia keskihintoja laskettaessa käytetään punnitsematonta aritmeettista keskiarvoa, samoin maan keskihintoja johdettaessa eri paikkakuntien keskihinnoista. - Kuukausittain lasketaan varsinaisen elinkustannusindeksin ohella myöskin 7 erikoisindeksiä, nim. seuraaville menoryhmille: (1) ravinto, (2) vaatetus, (3) asunnonvuokra, (4) lämpö ja valo, (5) tupakka, (6) sanomalehdet (7) verot.

2. Ruotsi. Sosialihallituksen hoitama virallinen elinkustannustilasto käsittää kaksi eri osaa. Toisaalta tarkastetaan nim. suppeahkoon ryhmään, joka käsittää ravintoaineet, valon ja lämmön, kohdistuneiden menojen vaihteluita. Tämän ryhmän mittaluvut lasketaan kuukausittain. Toisaalta seurataan kaikkien elinkustannusten vaihteluita, ottamalla huomioon mainitun suppean ryhmän ohella myös vuokrat, vaatetusmeneot, veromaksut, " muut menot ". Tämä viimeainittu tilasto lasketaan neljännesvuosittain. - Sosialihallituksen tilasto nojautuu sellaisen nelihenkisen "nomaaliperheen" budgettiin, joka ennen sotaa päättyi n. 2000 kruunun vuosimenoon. Tällainen budgetti on laadittu vuosina 1913-1914 toimitetun elinkustannuksiin kohdistuneen tutkimuksen tuloksien perusteella. Kullekin menojen pääryhmälle lasketaan menojen kohoaminen, olettamalla elintaso muuttumattomaksi ja käyttämällä vertailuarvoina heinäkuun hintoja vuonna 1914. - Hintojen keräämisestä huolehtivat erikoiset asiamiehet 49. paikkakunnalla ja on huomioon otettujen hyödykkeiden luku 51. Indeksit lasketaan aritmeettista keskiarvoa käyttäen. Ravintoaineiden hintain kehitystä kuvaavat indeksit lasketaan sekä punnitsemattomina että punnittuina keskiarvoina, sitävastoin kaikki elinkustannukset huomioonottavat sarjat vain punnittuina keskiarvoina.

3. Englanti. Englannin työministeriön elinkustannustilaston tarkoituksena on mitata työväenluokan elinkustannuksissa tapahtuneita muutoksia edellyttäen, että elintaso on sama kuin ennen sotaa. Indeksien laskeminen perustuu konstruoituun budgettiin, joka käsittää viisi pääryhmää, nim. (1) ravintoaineet, (2) vuokra,

(3) vaatetus, (4) lämpö- ja valo ja (5) muut menot. Kullekin pääryhmälle lasketaan ensin indeksit erikseen, ja näistä sitten johdetaan yleisindeksi punnitsemalla kukin ryhmäindeksi ryhmänsä merkitystä vastaavalla punnuksella. Eri pääryhmien hintatilasto kerätään "itsenäisesti", eri menetelmiä noudattaen. - Ravintoaineiden ryhmässä kerätään hintatietoja 14 eri hyödykkeestä, jotka edustavat noin 3/4 ryhmän menoista. Hintatiedot kerätään joka kuukauden alusta edustavista vähittäiskaupoista. Tiedot kerätään valtakunnan kaikista osista, yhteensä 620 eri paikkakunnalta. Tietojen kerääjinä ovat n.s. Managers of Employment Exchanges and Branches. - Ministeriön paikalliset asiamiehet laskevat kullekin tavaralle useimmin esiintyvän hinnan, n.s. modin. Näiden hintain perusteella siten ministeriössä lasketaan yksinkertaiset aritmeettiset keskimäärät, erikseen isoille kaupungeille ja erikseen pienemmille paikkakunnille. Kummassakin sarjassa lasketaan sitten kullekin hyödykkeelle kallistumisprosentti käyttämällä vuoden 1914 heinäkuun hintoja vertailukohtana. Koko valtakunnan kallistumisprosentit eri hyödykkeille saadaan laskemalla aritmeettinen keskiarvo vastaaville arvoille kummassakin puheina olleessa sarjassa. Kun näin on saatu selville kallistumisprosentit koko valtakunnalle, lasketaan niiden avulla ravintoaineiden yleisindeksi, käyttämällä punnuksia, jotka on saatu nojaamalla Board of Trade'n vuonna 1904 suorittamiin perhebudgettitutkimuksiin. - Toisien pääryhmien suhteen noudatetut menetelmät hinta-aineistoa kerättäessä ja sitä käsiteltäessä poikkeavat jonkun verran edellä esitetyistä, ravintoaineista puhuttaessa selostetuista menetelmistä. - Kun kyseissä oleville

viidelle pääryhmälle on laskettu muutosprosentit, muodostetaan niiden avulla yleisindeksi laskemalla niistä punnittu aritmeettinen keskiarvo, käyttämällä punnuksina eri pääryhmien arvioitua suhteellista merkitystä vastaavia lukuja.

4. Yhdysvallat. Bureau of Labor Statistics toimittaa maan virallisen elinkustannustilaston laatimisen ja julkaisemisen. Tämä tilasto jakautuu kahteen osaan, nim. koko talouden ja osan taloutta käsittävään. - Edellinen käsittää ravintoaineiden ohella myös vaate-tustavarat, lämpö- ja valotarvikkeet, vuokran, huonekalut ja talouskapineet sekä sekalaisen ryhmän. Se perustuu kuukausittain 32 kaupungissa toimeenpantuihin hintatiedusteluihin. Hintatiedot punnitaan budjetin mukaan, joka on vuosina 1918-1919 toimeenpannun tiedustelun tulos. Budgetti olettaa perheeseen kuuluvan viisi henkeä. - Toinen elinkustannustilasto, joka koskee vain osaa talousmenoista, käsittää pääasiallisesti vain ravintoaineet. Hyödykkeiden luku on nykyisin 43, ja paikkakuntien, joista hintatietoja kerätään, 51. - Tietoja antavat liikkeet lähettävät hintailmoituksensa suoraan keskusvirastoon. Hintatiedustelu rajoittuu myymälähintoihin, ja kerätään hintatiedot yleensä sivukatujen kaupoista. Tiedot kohdistuvat kuukauden 15. päivään. - Basiksena indeksejä laskettaessa pidetään vuotta 1913. Indeksejä lasketaan, paitsi koko maalle, myös pienemmille alueille. Käytetty keskimäärälaji on aritmeettinen keskiarvo. Koko maan indeksit punnitaan maan budjetista otetuilla punnuksilla. Alueindeksit sensijaan punnitaan kunkin alueen omasta budjetista saaduilla punnuksilla. Sitävastoin ei vähittäishinnoille käytetä paikkakuntapunnuksia.